

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001535

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 07-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Вертель Владислав Вікторович

2. Vladyslav Vertel

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія. Практична психологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 8968

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.09.27

Тема дисертації:

1. Розвиток еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України (40-ві рр. XX – 20-ті рр. XXI століття)
2. Development of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (40's of the 20th – 20's of the 21st century)

Реферат:

1. Дисертація є комплексним історико-педагогічним дослідженням, у межах якого окреслено теоретичні, змістові та організаційні засади розвитку еколого-натуралістичної роботи закладів позашкільної освіти Північно-Східної України у 40-х рр. XX – 20-х рр. XXI століття. Схарактеризовано історіографію та джерельну базу еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти другої половини XX – на початку XXI ст. Визначено поняттєвий апарат та етапи розвитку досліджуваного феномену. З'ясовано організаційні засади еколого-натуралістичної роботи з дітьми та учнівською молоддю в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України другої половини XX – на початку XXI ст. Узагальнено результати еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти визначеного регіону та визначено перспективи використання

вказаного досвіду роботи в сучасних закладах позашкільної освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше в українській педагогічній науці проведено комплексне дослідження, у межах якого цілісно визначено теоретичні, організаційні та змістові засади розвитку еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України (40-ві рр. XX – 20-ті рр. XXI століття); зокрема, здійснено аналіз історіографії питання, виокремлено радянський та сучасний історіографічні періоди, а також типи історіографічних джерел; схарактеризовано джерельну базу дослідження, яка охоплює дві основні групи: неопубліковані джерела (архівні матеріали) та опубліковані джерела (праці науковців і педагогів-практиків, статистичні матеріали та Інтернет-матеріали); уточнено поняття «екологічна діяльність», «екологічна робота», «натуралістична робота», «еколого-натуралістична робота», «заклад позашкільної освіти», «еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України»; виокремлено етапи розвитку еколого натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти: перший етап (відродження) – окреслений межами 40-60-х рр. XX ст.; другий етап (шаблонний) припадає на 60- 80 роки XX ст.; третій етап (поступальний) знаходиться в таких хронологічних межах – від 1980 до 1999 року, що у свою чергу, розділений нами на два періоди: перший – з 1980 до 1990 року (піднесення), другий – охоплює період з 1991 до 1999 року (кризовий); четвертий етап (модернізації) включає період з 2000 по 2019 рік; окреслено нормативно-правове та програмно-методичне забезпечення еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Сумської, Харківської та Чернігівської областей; з'ясовано організаційні засади роботи з дітьми та молоддю в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України, визначено її основні форми (індивідуальні, групові, масові) та умови реалізації; на основі узагальнення результатів еколого-натуралістичної роботи в зазначеному регіоні визначено перспективи використання цього досвіду в сучасних закладах позашкільної освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях. У науковий обіг введено маловідомі документи та неопубліковані архівні матеріали, що стосуються діяльності закладів позашкільної освіти еколого натуралістичного напрямку Північно-Східної України в означених хронологічних межах, що дозволяє глибше зрозуміти особливості їхнього функціонування та розвитку. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що визначені автором теоретичні, організаційні та змістові засади розвитку еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України (40-ві рр. XX – 20-ті рр. XXI століття) можуть бути використані для організації та вдосконалення цієї роботи як у закладах позашкільної, так і загальної середньої освіти. Це сприятиме покращенню форм і умов реалізації еколого-натуралістичної роботи, а також удосконаленню її програмно-методичного забезпечення. Матеріали та висновки дослідження можуть слугувати базою для подальших наукових розвідок, розширення змісту навчальних курсів і програм суспільних дисциплін, зокрема історії педагогіки, методики та теорії позашкільної освіти. Вони також можуть бути використані під час підготовки навчально-методичних посібників, науково-дослідницьких робіт, а також у лекціях для слухачів курсів підвищення кваліфікації (учителів, керівників гуртків еколого-натуралістичного напрямку) та студентів педагогічних закладів вищої освіти.

2. The dissertation is a comprehensive historical-pedagogical study, within which the theoretical, content and organizational foundations of ecological-naturalistic work development in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine in the 40's of the 20th – 20's of the 21st century are outlined. The historiography and source base of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of the second half of the 20th – early 21st centuries are characterized. The conceptual apparatus and stages of development of the phenomenon under investigation are determined. The methodological and organizational activities of regional youth institutions were unified. The organizational foundations of ecological-naturalistic work with children and students in out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine in the second half of the 20th – early 21st centuries have been clarified. The results of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of the specified region were summarized and the prospects for using the specified experience in modern out-of-school education institutions at the state, regional and institutional levels were determined. The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that for the first time in Ukrainian pedagogical science, a

comprehensive study has been conducted, within the framework of which the theoretical, organizational and content foundations of the ecological-naturalistic work development in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (1940's – 20's of the 21st century) have been comprehensively defined; in particular, an analysis of the historiography of the issue has been conducted, the Soviet and modern historiographic periods have been distinguished, as well as types of historiographic sources; the source base of the study has been characterized, which includes two main groups: unpublished sources (archival materials) and published sources (works of scientists and practicing teachers, statistical materials and Internet materials); the concepts of "ecological activity", "ecological work", "naturalistic work", "ecological-naturalistic work", "out-of-school education institution", "ecological-naturalistic work in out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine" are clarified; the stages of development of ecological-naturalistic work in out-of-school education institutions are identified: the first stage (revival) is outlined within the boundaries of the 40's-60's of the 20th century; the second stage (template) falls on the 60's-80's of the 20th century; the third stage (progressive) is within the following chronological boundaries – from 1980 to 1999, which in turn is divided by us into two periods: the first – from 1980 to 1990 (elevation), the second – covers the period from 1991 to 1999 (crisis); the fourth stage (modernization) includes the period from 2000 to 2019. The normative-legal and program-methodological support for ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of Sumy, Kharkiv and Chernihiv regions is outlined; the organizational foundations of work with children and youth in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine are clarified, its main forms (individual, group, mass) and conditions of implementation are determined; based on the generalization of the results of ecological and naturalistic work in the specified region, the prospects for using this experience in modern out-of-school education institutions at the state, regional and institutional levels are determined. Little-known documents and unpublished archival materials relating to the activities of out-of-school education institutions of the ecological-naturalistic direction of North-Eastern Ukraine within the specified chronological limits are introduced into scientific circulation, which allows for a deeper understanding of the features of their functioning and development. The practical significance of the research results is that theoretical, organizational and content foundations of the development of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (1940's – 20's of the 21st century) identified by the author can be used to organize and improve this work both in out-of-school and general secondary education institutions. This will contribute to improving the forms and conditions for the implementation of ecological and naturalistic work, as well as improving its program and methodological support. The materials and conclusions of the study can serve as a basis for further scientific research, expanding the content of educational courses and programs of social disciplines, in particular the history of pedagogy, methodology and theory of out-of-school education.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Вертель, В. В. (2022b). Модель формування природничо-наукової компетентності вихованців закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку засобами дослідницької діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 6 (120), 3-17.
- Vertel, V. V. (2021a). Ecological and Naturalistic Development Work in Sumy Extracurricular Institutions Since Ukrainian Independence (on the Example of Sumy City Center of Youth Ecological and Naturalistic

Creativity). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 1 (105), 17-27

- Vertel, V. V. (2021b). Ecological and Naturalistic Work Development in Extracurricular Education Institutions of Sumy Region. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2 (106). 3-12.
- Vertel, V. V. (2023a). Ecological-Naturalistic Work in Out-of-School Education Institutions of Ukraine in Conditions of Distance Learning. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 5-6 (129-130), 60-70.
- Vertel, V. V. (2023c). The Influence of the Party Ideology of the USSR on the development of Ecological and Naturalistic Work in Out-of-School Education Institutions of the Sumy Region. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7 (131), 150-163.
- Vertel, V. V. (2024c). Regulatory and legal framework of ecological and naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (40- 90's of the 20th century). Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка», 3(21), 454-470
- Vertel, V. V. (2025b). Source base for research on the development of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of Northeastern Ukraine (1940's – 20's of the 21st Century). Перспективи та інновації науки, Серія «Педагогіка», 2(48), 142-156
- Vertel, V. V. (2024a). Forms of ecological-naturalistic work in the out-of-school education institutions of North-Eastern Ukraine (40's-90's of 20th century). Knowledge, Education, Law, Management, 1 (61), 17-22
- Вертель, В. В. (2016). Кризовий стан здоров'язбережувальної компетентності учнівської молоді (експлікація проблеми). Особистість у кризових та критичних ситуаціях життя: збірник наукових праць учасників II Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 лютого 2016 року, м. Суми), (сс. 232-235). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка
- Вертель, В. В. (2017). Формування здоров'язбережувальної компетентності учнівської молоді на гурткових заняттях (з досвіду роботи Сумського міського ЦЕНТУМ). Актуальні проблеми дослідження довкілля: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (12-14 жовтня 2017 року, м. Суми), (сс. 266-268). Суми: ФОП Цьома С. П.
- Вертель, В. В. (2018a). Геологічні екскурсії зі студентською та учнівською молоддю як засіб розвитку пізнавальної компетентності. Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс – 2018»: матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції (8-9 листопада 2018 року, м. Суми), (сс. 21-22). Суми: ФОП Цьома С. П.
- Вертель, В. В. (2018c). Природоохоронні роботи під час геологічних екскурсій зі студентською та учнівською молоддю. Треті Сумські наукові географічні читання: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (12-14 жовтня 2018 року), (сс. 19-22). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.
- Вертель, В. В. (2021a). Дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (25 листопада 2021 року, м. Тернопіль), (сс. 29-32). Тернопіль: ЗУНУ.
- Вертель В. В. (2021b). Еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти м. Суми (на прикладі Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді). Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 листопада 2021 року, м. Суми), (сс. 50-52). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Вертель, В. В. (2021c). Екскурсійна та науково-дослідна діяльність вихованців закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку в контексті охорони природи. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта-наука-виробництво-2021: збірник тез доповідей XXIV Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 квітня 2021 року, м. Харків), (сс. 91-93). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна
- Вертель, В. В. (2021d). Палеонтологічні музеї при закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVIII Каришинські читання): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 року, м. Полтава), (сс. 79-81).

Полтава: Астроя.

- Вертель, В. В. (2022d). Розвиток еколого-натуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Сумської області у другій половині XX – початку XXI століття. Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року, м. Суми), (сс. 21-23). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Вертель, В. В. (2022e). Формування природничо-наукової компетентності вихованців закладу позашкільної освіти. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: матеріали доповідей XIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції (м. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон), (сс. 76- 77). Херсон: Посвіт.
- Вертель, В. В. (2023a). Еколого-натуралістична робота в закладах позашкільної освіти та її значення для природоохоронної справи. Екологопросвітницька робота у природоохоронній справі: матеріали II науково-практичної конференції з обміну досвідом (17 лютого 2023 року, м. Путивль), (сс. 30-32). Путивль: КЗ РЛП «Сеймський».
- Вертель, В. В. (2023c). Розроблення та реалізація моделі закладу позашкільної освіти як Школи життєвої компетентності. Тенденції та виклики сучасної освіти: дайджест стендових доповідей, презентованих під час «MeetUp 011» онлайн зі здобувачами другого (магістерського) і третього (освітньонаукового) рівнів вищої освіти, гарантами, представниками груп забезпечення ОПП і ОНП галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (28 листопада 2023 року, м. Харків), (с. 56). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.
- Вертель, В. В. (2024a). Джерельна база дослідження розвитку екологонатуралістичної роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України. 11 Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року, м. Суми), (сс. 85-87). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
- Вертель, В. В. (2024b). STEM освіта й поглиблене вивчення біології: з досвіду роботи гуртків Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Сумської міської ради. Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції (19 березня 2024 року), (сс. 59-61). Кропивницький: ПП «Поліум»
- Vertel, V. V. (2023b). On the issue of staffing of the out-of-school education institutions of the ecological-naturalistic direction in the North-Eastern Ukraine in the middle of the 20th Century. Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 грудня 2023 року, м. Харків), (сс. 69-73). Харків: ХГПА.
- Vertel, V. V. (2024b). Programs of ecological and naturalistic work implemented in the out-of-school education institutions. Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (26 грудня 2024 року, м. Суми), (сс. 92-94). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка
- Vertel, V. V. (2025a). Ecological and naturalistic work in the out-of-school education institutions in wartime and war recovery conditions. Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали VI Міжнародної науковопрактичної конференції (26 грудня 2024 року, м. Суми), (сс. 129-132). Суми: Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0121U107883

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бойченко Марина Анатоліївна
2. Maryna A. Boichenko

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0543-8832

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лісовець Олег Васильович
2. Oleh V. Lisovets

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4641-3121

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Код за ЄДРПОУ: 02125668

Місцезнаходження: вул. Графська, буд. 2, Ніжин, Ніжинський р-н., 16602, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Боярська-Хоменко Анна Володимирівна
2. Boiarska-Khomenko Anna V.

Кваліфікація: д. пед. н., доцент, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Код за ЄДРПОУ: 02125585

Місцезнаходження: вул. Алчевських, буд. 29, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Чистякова Ірина Анатоліївна

2. Iryna A. Chystiakova

Кваліфікація: к. пед. н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000▯0001▯8645▯510X

Додаткова інформація: <https://scholar.google.com/citations?user=2T77QjMAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Рибалко Петро Федорович

2. Petro F. Rybalko

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, буд. 87, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Сбруєва Аліна Анатоліївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Сбруєва Аліна Анатоліївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Чистякова Ірина Анатоліївна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна